Raif Esmerović

NARODNA VJEROVANJA I PRIČE IZ VELIKE KLADUŠE

(Drugi dio)

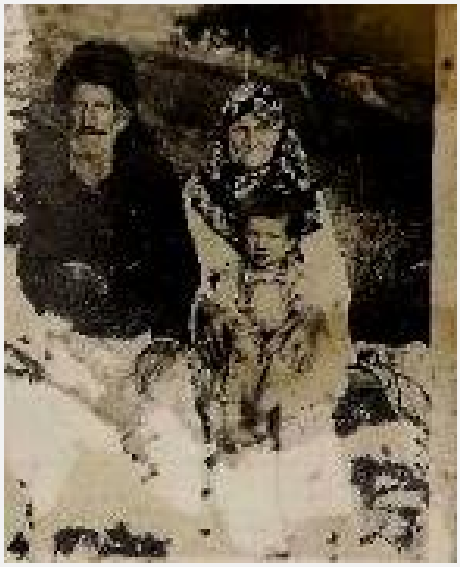

Lokalne izreke i mudrosti

"Ako ne znaš pametno pričati, znaš pametno ćutati".

"Lako je biti budala, teško je biti pametan".

"Čega se pametan stidi, sa tim se budala ponosi."

"Ne bojim se ja, neće ta mene buha ujesti", kaže onaj ko vjeruje da neće ostvariti neki cilj ili želju.

"Baci niz vodu, naći ćeš uz vodu", što učiniš dobro nekome naći ćeš pred sobom, vratit će ti se nazad.

"Dok dođe do Boga, dođe do droba", dug je put do pravde i da se neko zlo ispravi.

"Duro naduro, čeko načeko", ili: Strpljen-spašen.

"Birač nađe otirač!", kaže se onoj djevojci ili momku koji se puno nećkaju oko izbora bračnog druga.

"Jel' Tale, jes' kapetane!", ili jednostavnije : Tako je!

"Pošalji budalu pa se sekiraj", kad se nekome kaže da ide nešto donijeti ili obaviti a taj nikako da se vrati nazad ili ne obavi onako kako mu se reklo.

"Što visi nek' otpada!", odnosno da se nešto završi, privede kraju.

"Šejtan je hitio pa prebio nogu", kaže se onome ko žuri tojest sugerira mu se da uspori.

“Ne zatvaraj guzicom ni jedna vrata za sobom !”.

"Mušku može sve stati pod kapu", ili u prevodu; mušku se sve toleriše ali žensku ne jer "muško neće donijeti kući pun stomak" - ne može ostati trudan i tako osramotiti familiju.

“Dat će Bog i ćeli kapu i Saći gaće, samo ne zna kad će”, ukratko: Bog će dati onome ko traži nešto samo se ne zna kada, pa jedino što ostaje jeste nada.

“Ko zadnji liz’o, taj sve diz’o!”, kaže se onome ko ostane zadnji za sofrom, pa onda mora sve pospremiti što je ostalo na njoj.

“Koja god ostane iza zuba zlata vrijedi”. (Ćutanje je zlato.)

“Jezik ti je najveći prijatelj i najveći neprijatelj” (treba paziti šta se drugima govori).

“Ti, bogami, nisi za mašalna!”, kaže se šaljivo onome ko ima dobar apetit ili je sve pojeo.

“Nije mu maslo za Ramazana”, kaže se kad nešto nečije nije dobro ili neka osoba nije za onu drugu.

“Piši kukom po ledu”, kad se nekome želi reći da od njegovih planova ili želja nema ništa.

“Ne diraj govno, kad govno smrdi”, kaže se nekome ko ima problema sa konfliktnom osobom.

“Ko ih ima, ima ih svakakvih!”, kaže se za djecu i njihovu narav.

“Ima ih k’o Sorića!” tom izjavom se želi naglasiti kako u nekoj familiji ima mnogo članova.

“Beskaharan je!”, kaže se za nekog sa kim nema problema ili je sa njim lako.

“Mogu te kupiti za šaku mekinja!”, govorilo se onome, obično u svađi, koga se htjelo podcjeniti ili poniziti, običnom siromašnom.

“Pokrij se ponjavom po glavi!” ili skraćeno “Ćuti!”.

Kad muškarac kihne u šali se kaže:” I dogodine kiho i na njoj se njiho!”.

“Nekako mi je to tuhafil!” - ili jednostavnije kazano: “Nekako mi je to neobično ili strano.

“I ćuko je krep’o u nadi!”, ili prevedeno: uzalud ti se nadati i čekati.

"Bolje je gledati ćuku dok se sere nego stojati pored nekog ko cijepa drva", sa tim se na šaljiv način želi kazati kako je lakše gledati tuđe probleme nego biti u njima. Naime, dok pas vrši nuždu ništa ti se loše ne može desiti, no stojiš li blizu onoga ko cijepa drva, prije ili kasnije, udariće te neko drvo.

“Hajvan i vlah ne znaju halaliti!”.

Običajne radnje i vjerovanja

Pravi je gazda, tvrdi se u narodu, onaj koji ima naviku svaki put kad pođe kući ponijeti bilo šta, pa i kutiju šibica.

Adet je gosta dočekati na pragu a kad on uđe u kuću iz poštovanja bi ustali svi koji sjede. Posebno se ustajalo muškom djetetu, jer ono u kuću unosi nafaku i berićet, stoga mu se davalo kokošije jaje na dar kada odlazi. Ponekad su stare nene umjesto jajeta dječaka darivale sa orahom zvanim sarajac, koji ima veći plod od onoga uobičajenog oraha.

Ako muškarac ode živjeti u ženinu kuću to se smatralo velikom sramotom za njega te se posprdno nazivao “uljez”. Čak ni danas o takvim muškarcima narod nema lijepo mišljenje.

Žena ne može biti mujezin (učiti Ezan), ne može zaklati kurban, niti pisati zapise i hamajlije. Umjesto toga može saliti strahu i proučiti protiv uroka djetetu.

Dok ima menstruaciju žena ne bi smjela dirati Kur'an, ulaziti u džamiju, te bi trebala imati što manje kontakta sa malom djecom.

Za proljeće narod veli da je “šugavo” jer donese bolesti, posebno ono rano proljeće.

Za malog dječaka nekad se govorilo “pikavac” a za djevojčicu “piša”. Žena sa velikom zadnjicom nazivala se “pleharka” (“ima guzicu k’o pleh šporeta!”).

Kad završe sa okopavanjem kukuruza dvije žene udare motikom od motiku.

Nakon žetve pšenice bio je običaj da se zadnji pšenični struk donese kući i okači pod strehu hambara.

Kad bi umrli momak ili djevojka iznad njihove glave bi se stavljao struk sedefila.

Grijeh je posjeći voćke koje rađaju, daju plodove. Navodno, najgriješnije je posjeći rascvjetalu trešnju.

Veliki je sevap iznad mezara posaditi trešnju.

Veliki je sevap sagraditi hair-česmu.

Ovčar doziva ovce povicima: “Maljo, sip, sip, sip!” Kokoši se dozivaju riječima :”Ću, ću koka!”, a kravi se daje sijeno govoreći: “Nah, daga, nah!”. Konj se zaustavlja sa povikom “Eeeha!”.

U onoj kući gdje je neko umro nekoliko dana bi se ostavljala upaljena vanjska sijalica.

Kad nekome otpadne trepavica lagano bi se uzela i držala između palca i kažiprsta desne ruke te osobi do sebe reklo da pomisli želju i odredi koji je njen prst. Isto bi učinio i onaj ko drži trepavicu. Onda bi oboje puhnuli u skupljene prste, a onaj što ih drži pritisnute raširio bi ih, i gledalo se na kojem je prstu ostala zaljepljena trepavica. Time se dobijao odgovor kome će se ispuniti želja. Sretnik bi na kraju trepavicu sebi stavio u njedra.

Sretan je znak vidjeti prvu sijedu dlaku u nečijoj kosi.

Kad dijete pođe prvi dan u školu majka za njim prolije bokal vode “kako bi bilo bistro kao voda i dobro učilo”.

Za 2.avgust se vjeruje da je dan na koji se rodio hazreti Ali ili Alija. Stoga se u našem narodu naziva Alđun ili Aliđun. O njemu postoji izreka: "Alđun za leđa, kaput na leđa", čime se želi reći da ljeto gubi na svojoj snazi i da polako dolaze hladniji dani.

Ne valja, ako se noću plače, zaspati neumiven jer će tada čovjeka obuzimati džini i šejtani.

Noću se ne valja gledati u ogledalu pošto se može ukazati džin ili prepast.

Kad vlada napolju nevrijeme i pada sočica pred kućna vrata se izbaci sadžak, kako bi se smirio grad.

U kući u kojoj su dvije metle pred vratima mnogo je svađe i prepirke a malo nafake.

Adet je bio da se na svaki put, posebno onaj duži, ponese sjekira, kako bi s njom putnik mogao nasjeći drva za vatru, odbraniti se ili nešto treće.

Protiv nervoze treba u kući poklopiti tacnom sve đugume za kahvu.

Isto tako, kako bi vladao mir u kući treba zagrijati đugum za kahvu, poklopiti ga tacnom tri minute, a onda usuti u njega kahve, zaliti je vrućom vodom i piti.

Po kazivanju naroda svaki čovjek na nebu ima svoju zvijezdu, s kojom je povezan preko sredine čela. Štiteći ili bolje rečeno pokrivajući je kapom ili maramom čovjek se čuva od zla. Stoga stravarka dok uči i salijeva strahu, pokrije čelo maramom, povuče je preko čela, ili natkrije lijevom rukom (šakom). Uz zaštitu “zvijezde” veže se običaj ponavljanja sljedećih kratkih moliti.

Ujutro se, prije izlaska iz kuće, tri puta ponovi ova kratka molitva i pri tom navuče marama ili kapa na čelo:

Sabah huzi hurmet,
okolo mi kuvet,
šejtanu nalet,
Muhamedu salavet.

U akšam bi se ponovila ova molitva, uz isti postupak:

Akšam mu hurmet,
šejtanu zahmet,
dinu i imanu rahmet,
Allah resulna salavet.

Za dušu narod vjeruje da je omotana 99 puta oko svakog čovječijeg zgloba.

Vjeruje se da postoji melek koji sve molitve vjernika prevodi na tečni arapski jezik i prenosi ih Bogu.

Bazga se naziva vilinskim drvetom i njega je grijeh posjeći a ko to uradi desiće mu se ubrzo neko zlo.

Bio je običaj kad bolesnik ili star čovjek umire da se sa kreveta spusti na pod, blizu zemlje, a sa ruku mu se poskida prstenje.

Kad se nešto prolije ili razbije, vjeruje se, sluti dobitku ili obeselenju.

Ako se nešto razbije ili slomi, uništi, domaćice kažu: “Sva šteta bila u tome!”.

Ako spavaš na leđima svu noć čuvaju te meleci, a ako spavaš na stomaku oko tebe igraju šejtani.

Povučeš li onoga što spava za veliki nožni prst i upitaš ga nešto odgovoriće ti i ne znajući. Prije toga moraš proučiti koju suru i biti siguran da ta osoba čvrsto spava.

Kada se daju vitre ili sadaka od familije najbolje ih je pronijeti oko kuće, djece i stoke pa onda udijeliti sa halalom.

O bračnom životu

I danas se pomalo u šali a pomalo u zbilji starim curama kaže da si nađu bilo kakvog muškarca s riječima:” neka samo ima sve zube i ono među nogama” tojest da može jesti sve što mu se skuha i obavljati bračnu zadaću.

Kada se djevojka udavala namještalo se da udari rukom ili nogom od avliju, da se zatrese, kako bi se za njom ubrzo udale i druge cure.

Bio je običaj se svatovima namjesti na putu nekakva zapreka, obično bi se povukao lanac ili stavilo veliko drvo, pa bi mladoženja ili kum morao platiti da se ona ukloni, kako bi mogli nastaviti dalje.

Žena kad hoće brak bez djece na dan vjenčanja, pred matičarem, stavi ruke iza leđa na stražnjicu i tiho kaže: “Vjenčati se hoću, djece neću!” pa ih, vjeruje se, neće ni imati.

Žena se nekad nije zvala imenom nego su je komšije nazivale po mužu poput Huseinovca, Šerinca, Ibrahimovca, itd.

Trudnoću je nekada snaha krila od ukućana, posebno svekra i djeverova, dok bi god to bilo moguće "zbog stida".

Porod se krio od majke porodilje jer navodno nije bilo dobro da ona za njega zna pošto bi se onda kćerki bilo teže poroditi.

Trudnici se nije dalo da gleda u mrtvaca, u strahu da ne pobaci.

Jačmer se može dobiti ako uskratiš trudnici nešto od jela ili pića koje ona zatraži.

Sevap je pomoći ženi u prvih 40 dana nakon poroda.

Da se održi muško dijete davalo bi mu se očevo ime.

Kad sa traži od Boga nafake govori se:

Neka Allah dadne svakome;
ptici u gori, crvu i mravu, pa onda i meni.

Žena kad blagosilja svoju djecu kaže:

Neka dragi Allah sačuva svačiju djecu
pa i moju!

ili

Neka Bog dadne svakome
pa i mojoj djeci!

O životinjama

Da bi domaći pas bio pogane naravi davalo mu se ljuto, kiselo mlijeko da pije.

Kako priča narod Bog je zmiju stvorio na 40 godina prije prvog čovjeka. Zmija je, kako se dalje tvrdi, mnogo veća nego što je čovjek vidi i ima noge. Od svih bića jedino konj može vidjeti stvarni zmijski oblik te se on nje zato užasava i zastane kao ukopan od straha.

Kada se na putu ugleda zmija da stoji, i neće da se pomjeri, treba redati ženska imena poput Bejzo, Fate, Derviša, Fatima i tako dalje. Čim se

pogodi zmijino ime ona će se pomaknuti i otpuzati dalje.

Ko vidi zmijske noge umrijeće istog trena.

Ne valja vidjeti zmiju prije Jurjeva, jer ako je neko ugleda, sretat će je cijele godine, sve do kasne jeseni.

Koje škrt njemu se ne da u kokoškama.

Ugledati crvenog pauka znak je skorašnjeg obeselenja.

Kolokvijalni nazivi za životinje

blago - stoka
ćuko - pas
beja - ovca
parip - konj
rola - krpelj
gujenica - glista
češalj - stonoga
gugo - golub
hadžiroda - roda
horoz - pijetao
zviždenjak - daždevnjak
pjevačica - kukavica
slipać ili miš slipać - šišmiš
polavac - cvrčak
šugabaja - žohar
strahoraš (ili: miš strahoraš) - štakor
forić –lasica
hulavka - sova
smrdabaja - smrdljivi martin
mago - magarac
žaba-kora ili žabakora - kornjača.

O svetosti pšenice

Koliko je pšenica zastupljena u narodnoj svijesti kao sveti, božiji simbol govori i ova predaja. Nekoć davno živjela je neka dvolična žena koja je svoju pokvarenost prikrivala lažnom pobožnošću. U svojoj velikoj umišljenosti, redovito je, nakon svakog klanjanja, kroz rupu u bure bacala po zrno pšenice, tvrdo vjerujući kako će svi nakon njene smrti vidjeti kolika je bila vjernica i bogobojaznica. Medutim, nakon što je umrla narod je otvorio bure i na njegovom dnu ugledao samo desetak zrna pšenice?! Svi su ostali začuđeni znajući da je, kakva god bila, redovito klanjala. Onda neko iz gomile reče kako joj je Allah ukabulio samo deset klanjanja prihvativši ih kao iskrene nijete.

Po kladuškom vjerovanju zrna pšenice igraju vrlo važnu ulogu u očuvanju zdravlja i vitalnosti. Običaj je da se prilikom klanjanja pet dnevnih namaza svaki put ostavi po zrno pšenice u neku posudu (pet zrna na dan), čekajući da ih se skupi ukupno stotinu. Potom bi se u tu posudu nalilo vode do vrha i njome oblilo golo tijelo, od glave do pete. Nakon što se obuče odjeća, zrna bi se pokupila sa dna kade i bacila napolje, pod kakvu mladu voćku, da ih pojedu ptice ili kokoške. Hasibe B., žena od preko sedamdeset godina, koja opisani običaj redovito prakticira godinama, tvrdi kako nikad u životu nije bila kod doktora, a i sam njen vanjski izgled više podsjeća na ženu u pedesetim nego u osmoj deceniji života.

BASME

Najbolji dokaz koliko je bošnjački narod oduvijek vjerovao u čudesnu moć basmi možda najbolje ilustrira stih ove narodne pjesme:

Poručuje Mujagina majka,
Poručuje Ajkuni djevojci:
— Ne kiti se i ne bakami se,
Ne navlači na elif obrve,
Ne čin' čina, ne mami mi sina!
- Bogme ću ga, nane,
premamiti i tvoj sin će moj
suđenik biti!

Ljubavno bajanje

Ko upozna dvoje ljudi, poput momka i djevojke, pa se oni nakon toga zaljube i vječaju, vjeruje se u narodu, učinio je toliko vrijedan sevap da više do kraja svog života ne mora klanjati i ići u džamiju.

Kad oblači majicu djevojka govori ovu basmu:

Ja obukoh maju
al' ti maja mušibek,
il' na cvitu il' na svitu,
cilom svitu na pogledu
a mom Arnelu najviše,
veledalin od Boga amin.

Onda iziđe napolje i krene kuda je naumila govoreći ovu basmu:

Ja idem putem drmam desnim skutem
(drži ruku u desnom džepu i drma majicu),
put puca, kamen frca
(udari kamenčić na putu nogom),
Arnelovo srce za mnom kuca,
crko, puko, dok sa mnom ne progovorio,
lipom, prelipom,
mladom, premladom,
veledalin od Boga amin.

Zatim dodaje i treću basmu:

Sve mu cure i žene ošlje i ošljena slama,
ja mu sama Sunce i sunčana žara,
đe iš'o mene mrišo,
đe god sjeo mene jeo,
kud god prolićo meni se zalićo,
veledalin od Boga amin.

Basma pred spavanje

Kad legne u krevet djevojka ponovi devet puta ovu basmu i na kraju puhne nizase:

Ja legla na devet jorgana
i na devet jastuka,
a moj Denijal na devet iglica,
na devet zmijica,
na devet sabljica
i na devet puškica;
iglice ga bole,
zmijice ga jele,
sabljice ga sjekle,
puške ga ubijale
oko mene savijale,
elzalif amin.

Ili bi govorila ovako:

Ja legoh na desnu ruku,
ne legoh na desnu ruku,
već legoh na Denijalovu tešku muku,
da mu okrenem um i pamet za sobom,
amin veledalin.

Ili ovako:

Ja legoh na desnu ruku
a moj dragi ne veliku muku,
ja legoh na 39 jorgana i 39 jastuka
a moj dragi na 39 igli i muka.
Seho, veho, crko, puko,
sa pameti saš'o dok mene ne naš'o,
dok mene ne vidio bijelu,
rumenu, u svilu zavijenu,
veledalin amin.

Basme za djevojke i momke

Prije kupanja djevojka svoju košulju prebaci preko vrata. Dok je oblači govori:

Ja obukoh ovu košulju na se,
ja ne obukoh ovu košulju na se,
već sve poglede, misao i um
sviju momaka, ljudi, udovaca na se,
amin, amin, amin.

Onda izađe iz kupatila, zatvori vrata iza sebe i petom od desne noge tri puta upre u zemlju.

Ili govori ovako:

Ja oblačim ovu košulju sa vrata,
u nju ulazim sva biserna i zlatna,
da budem svakome mila i draga
a svom Adi najmilija i najdraža,
veledalin amin.

I onda puhne nizase.

Kad se momak lijepo obuče on se rukama potare tri puta po licu govoreći svaki put ovu basmu:

Ja se pomoli zlatan
na srebrna vrata,
u rukama prenos
na obrazima zanos,
amin od Boga.

A kad se opasiva kaišem govori:

Ja opasa pas,
ne opasa pas
samo svojoj Ariani glas,
amin od Boga.

Ili ovako:

Ja opasa pas, ne opasa pas,
već cijelom svijetu glas,
amin od Boga.

Basma da se djevojci otvori sudbina

Na listu sedefila zaspala vila,
sa nje se na me
prosulo zlato, srebro i svila.
Zlato me pozlatilo,
srebro očistilo,
svila obavila a vila blagosila
da budem zdrava i cila,
svakom najdraža i najljepša bila,
akobogda amin od Boga amin!

Nakon što se okupa djevojka nalije u posudu mlake vode sa kojom će se obliti no prije toga ulije si malo vode u usta i dok je drži u ustima ponovi u mislima devet puta suru Ihlas. Onda vodu iz usta izlije u posudu, u nju doda stručak sedefila i tri puta ponovi ovu basmu. Nakon toga puhne u vodu i oblije se njome po glavi tako da se vode cijedi niz lice i tijelo.

Stručak sedefila se poslije toga baci napolje, negdje gdje se ne gazi, najbolje u živicu.

Basma kad oblači gaće

Ja obukoh gaće - dologaće.
Ko me vidi - bolovaće,
ko ne vidi - jadovaće,
nek' momci bol boluju,
jad jaduju, što mene nemaju.
Amin veledalin!

Basma kao molitva Bogu

Molim Boga od svoje volje,
da Dino .bude ukraj srca moga,
amin od Boga!

ili:

Molim Boga da dragi bude
između oba oka moja,
amin, amin, amin!

ili:

Molim Boga da svoje srce razveselim,
sa svojim dragim da se nikad ne izgubim,
od Boga veledalin amin.

ili:

Ljubav moja na očima mojim,
molim Boga da sa ni sa kim dragi ne stoji,
samo kod mene i kod srca moga,
od Boga veledalin amin.

Djevojka izgovori neku od ovih basmi i nakon toga puhne niza se.

BRAČNA MAGIJA

Žena prouči suru Fatihu pravilno a onda, drugi put, unazad te zatim suru Ihlas tri puta pravilno i tri puta unazad. Nakon toga uzme u ruku malo soli i stavi je pred lice mačeta koje još nije progledalo i kaže:

Kako ne vidjeli ovi mačići
tako ni ti Sanjinu
ne mogao vidjeti
nikog drugog osim mene,
akobogda amin.

Tu sol zatim zamota u papir a potom uzme malo šećera i učini isto kao i sa soli. Nakon toga sa solju i šećerom voljenom zasoli tri puta hranu i tri puta zašećeri kahvu.

Da vrati muža nazad žena opere svoju maramu sa novim sapunom a kad je izapira u tu vodu stavi nekoliko stručaka sedefila i govori:

Dragi Allahu, vrati meni moga Sanjina
kao što si vratio hazreti Fatimi hazreti Aliju,
veledalin amin.

Onda mokru maramu baci tri puta kroz prozor van i svaki put govori isto. Marama se nakon toga objesi na štrik da se osuši i čim se desi prilika da ga može vidjeti, a i muž nju, ona maramu zavije ili omota oko vrata.

Da muž nije škrt i da daje novac ona si često ulije vode u usta, ne gutajući je, i u mislima tri puta ponovi:

Kud god iš'o,
kud god hodio,
meni pare nosio,
veledalin amin.

Onda tu vodu iz usta izlije njemu u kahvu. Čim je izlije puhne u kahvu i proguta pljuvačku u grlu. Naravno, to radi tajno, da on ne vidi.

Kad žena vidi ljutog muža kako ide dvorištem ona obje ruke stavi na lice i kroz raširene prste ga pogleda i tri puta kaže:

Evo moga dragog ide,
usta iver, jezik moja pizda,
od Boga amin veledalin.

Nakon toga odmah će ga proći ljutnja.

Žena se pomokri u neku posudu i zamoči srednji prst desne ruke na sredinu posude sa mokraćom i kapne tri kapi u šoljicu sa kahvom govoreći:

Kako ti ne mog'o bez svog penisa,
tako ne mog'o biti bez mene, veledalin amin.

Razni išareti, predznaci i prognoze

Kad napukne mezar sluti novu smrt u familiji.

U koga hodža često pogledava za vrijeme trajanje dženaze, vjeruje se, da će uskoro umrijeti.

Kad se iznenada uznemire domaće životinje, krava riče bez prestanka, pijetao pijeva i slično, umrijeće bolesnik iz te kuće.

Kad se "nadimaju" tojest teško otvaraju kućna vrata znak je skorašnje kiše.

Ako neko u razgovoru nehotice spomene nečije ime, kaže se da ga ta osoba spominje, priča o njemu u tom trenutku.

Ako je mejit opušten predviđa skorašnju novu smrt.

Muškarci sa madežom na licu, ili njih nekoliko, uspješni su u poslu pa mogu zaraditi mnogo novca.

Ako u proljeće voćke bolje cvjetaju pri vrhu krošnje to znači da će te godine sve bolje uroditi na brdima i visinama, a ako su više rascvjetane pri dnu krošnje onda se očekuje bolji urod po ravnicama i nizinama.

Vjeruje se da onaj ko otima tuđu zemlju ili produžuje među može to da učini samo onoliko koliko je širok, a ne dugačak, jer će potom ili umrijeti ili prodati tu zemlju.

Da bi se saznalo šta trudnica nosi pod sećiju se stavljao nož i makaze pa se gledalo gdje će ona sjesti. Ukoliko sjedne iznad mjesta gdje je postavljen nož rodiće sina i obrnuto.

Ogledanje u grah

"Tako ti je pao grah!", kaže se za nešto što je suđeno, nije se moglo izbjeći.

Kako narod kazuje falanjem u grah se bavila i sama hazreti Fatime ali tajno, u strahu da joj to ne dozna otac. No, jedne prilike dok je gledala sudbinu nekoj svojoj prijateljici u sobu je iznenadna ušao Muhamed pejgamber i ona je u šoku uspijela sakriti pod skut haljine samo polovinu graha, dok je druga ostala otkrivena. No, pošto je Poslanik veoma volio svoju kćerku nije se mogao ljutiti na nju nego joj je samo rekao: "Kćeri draga, neka ti pola od toga što radiš uvijek bude istina a ostalo laž!". I od tada,

u narodu se vjeruje, da u svakom gatanju je pola istine a pola laži.

Po uzoru na ovu predaju izrodilo se vjerovanje da ukoliko u sobu uđe muškarac, dok se nekome ogleda, samo pola kazanog će se obistiniti a uđe li žensko onda će sve se kazano ostvariti.

Kada se želi saznati da li će neka djevojka ili momak ući u vezu s osobom koja im se dopadala gledalo se ovako. Dok bi se mješao grah desnom rukom "za Suncem" u krug govorila se ova basma:

Dragi grahu,tako ti Allaha,
crne zemlje, zakletve svega svijeta,
pravo mi kaži da li će Melina u skorije vrijeme ući u vezu sa Adijem.
Ako hoće, neka ovaj grah
padne na veselje i radost,
a ako neće neka padne na prazno i kahar.
Kuran fal hazreti Fatime grah!

Ukoliko bi grah pao, recimo, na osam hatmi ili bi bilo puno jedinica (poput 4 jedinice) onda od ljubavne veze ne bi bilo ništa. Naprotiv, ako bi se u grahu pojavio broj 333 ili bi dolje bilo 7 hatmi a gore (u sva tri reda zajedno) 13 zrna tada bi odgovor bio pozitivan.

Uroci kod djece

Nekad su naši stari upozoravali da onaj gost koji se igrao sa malim djetetom odsječe prije odlaska malo svoje kose i ostavi je pored bešike, kako dijete nakon njega ne bi bilo boležljivo i plačno.

Da joj dijete niko ne može ureći majka dok mu oblači gaće govori:

Kulhuvelahu ehad elah,
lehum leti, ćuhum ćuti,
kulhuvelahu ehad.

U istom cilju majka dok drži dijete u naručju tri puta ga dotakne rukom po stražnjici pa onda po licu prateći te pokrete riječima:

Ko ureko doli,
ureko i gori!

Dok spušta dijete u bešiku da spava majka mu tri puta ponovi:

Urok u stranu,
san u bešiku.

Zatim tri puta pljucne pored bešike. Odmah iza toga ona govori i ovo:

Bježi urok u stranu;
đe se žena ne babi,
đe pile ne pijuče,
đe ovca ne bleji,
đe hore ne kuriče,
đe mače ne mjauče,
veledalin amin.

Urok se sa djeteta skida tako što si majka ulije u usta vode, u mislima prouči Euzubilu, desnu ruku poturi ispod desne noge i u šaku izlije vodu iz usta i njome umije dijete.

Majka tri ili devet puta prouči naopako kulhuvelahu iznad čaše s vodom, svaki put puhnuvši u nju. Nakon toga srkne te vode, ali je ne proguta, već je drži u ustima, dok urečeno dijete ne umije i ne poprska ostatkom vode iz čaše. Tada ispljune onu iz usta i popljuca uokolo prolijevajući za njom preostalu vodu iz čaše.

Dok se drži posuda sa vodom iznad dječije glave prouči se tri puta sura Ihlas pa onda zagase tri ugljena. Prva dva bačena ugljena, ako ne potonu već ostanu na površini, otkrivaju da urok dolazi od ženske osobe, a plutaju li sva tri od muške osobe. Dijete se potom tri puta napoji tom vodom, majka ga njome umije po licu, desnoj ruci i lijevoj nozi te lijevoj ruci i desnoj nozi a ostatak vode odnese proliti na kakvo raskršće, zajedno sa ona tri ugljena.

Svim tim profilaktičkim radnjama Kladuščanke su u prošlosti štitile svoju djecu od napada urokljivih očiju.

Šta se uči kravi od uroka

Po narodnom mišljenju krava se može urećiili joj se napraviti čarke od kojih se muči. Urečena krava je nemirna, nervozna, ustegne mlijeko, ili ga nikako nema, preplašena je. Urok je može najlakše pogoditi ako se njeno mlijeko prodaje ili daje po komšiluku.

Da bi joj stravarka proučila, te tako oslobodila zla, potrebno je da žena čija je krava donese vode sa tri izvora u jednoj flaši. Tu vodu stravarka izlije u posudu i nakon što po tri puta prouči sure Ihlas, Falak i Nas ona pomjeri desnom rukom rub posude "za Suncem" i govori:

Kako se Ljubova sa vodom sastavi,
tako se sa dušmanskom rukom rastavi,
Ljubova je vodu primila,
dušmansku je ruku snimila,
oči je zagasila, vrelo je spasila,
travu je dozivala, dušmane je odbijala.
Ljubova je krava božija
a u nje vime do kuka,
od nje otpade svaka muka,
dušmanske oči i ruka.
Svud je vareniku, svuda pronosila,
svom gospodaru i tijelu i vrelu donosila,
kuda god prolazi,
dušmanske ručice i očice ne nalazi.
Dlaka joj vodu prima,
vatra i vrelo čuva,
što je Ljubovi na repu postalo
to je dušmanu otpalo,
svoju je vareniku pokrila,
svjetske oči i ruke odbila,
svoje tijelo odmorila
a svaku bolu oborila.
Vatra gasi, voda Ljubovu spasi,
strah i uroke gasi,
vatra i voda dolazi,
svačije oči i urok odlazi,
vatra i voda ostade,
svačije oči i urok otpade.
Tijelo svoje odmorila,
mlijeko svoje dobila,
od sebe uroke oborila,
svake nagaže gasi,
svoju dlaku i tijelo spasi.
Ljubova vatru i vodu prima,
sa sebe svaku muku
i svačije oči i ruke snima,
svačije oči gasi,
mlijeko sebi vrati,
mlijeko svoje dobila,
od sebe uroke oborila,
kod Ljubove mlijeko ostade,
od nje sve zlo otpade.
Ljubova vatru i vodu prima,
sa sebe nervozu, strah i nagaže,
svačije oči i ruke snima,
tijelo svoje odmorila,
mlijeko svoje dobila,
kod Ljubove mlijeko ostade,
od nje strah, nervoza, nagaža i bola otpade.
Ljubova vodu dobija,
dlaku svoju razvija,
tijelo svoje odmorila,
mlijeko svoje dobila,
od sebe uroke oborila,
svakakve nagaže gasi,
svoju dlaku i tijelo spasi.
Ljubova vatru i vodu prima na se,
Ljubovi podne dolazi,
od nje strah, nervoza,
urok i nagaža odlazi.
Ljubova vodu i vatru prima,
od sebe svačije oči i uroke snima,
Ljubovi podne prođe,
kod nje mlijeko dođe,
tijelo svoje spasila,
svačije oči i uroke gasila
a svoje mlijeko sebi povratila.
Dušmanske ruke gasi,
svoju dlaku i tijelo spasi,
Ljubova vatru i vodu prima,
sa sebe svaku muku,
svačije oči i uroke snima,
tijelo svoje odmorila,
mlijeko svoje dobila,
kod Ljubove mlijeko ostade,
od nje svačije oči i urok otpade.
Sve sam ovo svojoj kravi skupila i dala,
dušmanske ruke smlatila,
svjetske očice gasila,
svoju sam Ljubovu spasila,
od dušmanskih ručica i očica
kupina je pokupila,
grabovina je pograbila,
ljeskovina je izliječila
od moje krave vime,
u nje vime do kuka
od nje otpade svaka muka,

dušmanske oči i ruka.
Svuda vareniku, svuda je pronosila,
svom gospodaru i tijelu i vrelu donosila,
kuda god prolazi,
dušmanske ručice i očice ne nalazi.
Vatru i vodu prima,
vatra i vrelo je čuva,
što je Ljubovi na repu postalo,
to je dušmanu otpalo,
svoju vareniku pokrila,
svjetske oči i ruke odbila,
svoje tijelo odmorila
a svaku bolu oborila.
Vatra gasi,
voda Ljubovu spasi,
uroke joj gasi, tijelo odmorila,
uroke oborila,
svakve je nagaže
i svačije oči i uroke odbacila,
svoje mlijeko sebi povratila,
kod Ljubove mlijeko ostade,
od nje svačije oči i uroci,
strah i bola, nagaža i nervoza otpade.

Ovo ponovi dva puta:

Ljubova vodu dobija
od sebe uroke odbija,
vatra i voda gasi,
svačije oči smlati,
vatra i voda gasi,
devet čuda i učuda,
svačije oči odbija,
svoju je dlaku spasila,
svačije oči gasila,
svoje tijelo odmorila,
svačije oči oborila,
svoje tijelo odmorila.

Zatim se nastavlja ovako:

Kod Ljubove vatra i voda ostade,
od nje svačije oči i urok,
strah i nervoza otpade.
Ljubova je vodu dobila,
dušmanske ruke i uroke oborila,
tijelo odmorila,
dušmanske ruke i uroke oborila,
voda joj dolazi, urok joj odlazi,
voda joj ostade, urok joj otpade.
Svake je nagaže, dušmanske ruke
i uroke oborila,
tijelo svoje oslobodila,
tijelo svoje spasila,
svačije oči i ruke i nagaže smlatila.
Kod Ljubove vatra i voda ostade,
od nje sve zlo otpade.
Akobogda od Boga amin.

Nakon što je navedeno proučila stravarka u posudu sa vodom baci (zagasi) devet ugljenova tiho govoreći:

Vatra gasi, voda Ljubovu spasi (tri puta ponovi).

Dušmanske ruke i svačije oči i uroke zagasi (tri puta ponovi).

Svakakve nabace i namete i uroke gasi,
ko joj šta gradio,
Ljubova mu je sve vratila,
deveti sve zagasiva
i Ljubovu od svakog zla spasiva.

Sa ovako proučenom vodom krava se opere niz glavu, preko leđa do repa. Zatim joj se opere prednja desna noga pa zadnja lijeva, potom prednja lijeva i zadnja desna. Sa ostatkom vode pere joj se vime svaki put kada se ide pomusti, obično tokom pet dana.

Drugi način. Onaj čija je krava bolesna ili urečena treba kakvoj lokalnoj stravarki, ili ženi poznatoj da zna da prouči kravama od uroka, treba za tri puta da odnese mekinja, soli i po tri kore somuna. Stravarka u vrećici pomiješa sol sa mekinjama i svaku koru kruha razlomi na tri manja dijela. Dok to radi ona uči (izgovara molitve i basme), i sa ruke na ruku preko vrećice provlači tespih. Iza toga razlomi grančice, uvijek se otkine pri vrhu grana, od hrasta, graba i lijeske te pomiješa sa sadržajem u vrećici. Time je završila prvi dio rituala. U drugom dijelu stravarka iznad flaše sa vodom nauči određene molitve, uz konstantno puhanje u nju, i zatvori flašu. Vlasnik krave čim dođe kući podijeli mekinje iz vrećice na dva dijela tojest u dvije kese te isto napravi i sa naučenom vodom. Sa svake strane ulaza u štalu postavi se vrećica i flaša i onda kroz to izvede krava napolje. Čim ona prođe to se sastavi odnosno voda iz jedne flaše prelije se u drugu, a isto se uradi i sa

mekinjama. Ukoliko se kravi pisao i zapis (hamajlija) onda se sa jedne strane postavi komadić tisovine a sa druge zapis. Krava se vodom iz flaše tri puta umije, okvašenom rukom prođe joj se niz leđa i rep te opere vime. Potom joj se malo vode, svega nekoliko kapljica, ulije u desno uho i udalji se. Ukoliko ima na sebi uroka krava tada zadrhti i sva se strese. Mekinje joj se daju tri dana u mulju (napoju) a sa vodom iz flaše joj se svaki dan opere vime prije mužnje. Na komadić tisovine stravarka nešto prouči i sa listom sedefila stavi se u zapis. Vjeruje se kako je zapis najbolje kravi staviti u izbušeni rog ali ,umjesto toga, može se sašiti u platno i objesiti joj oko vrata.

Stap za metenje mlika

Kad bi se kravi davale mekinje govorilo se:

Lipa moja, ja tebe hranim mitom
a ti mene mlikom,
ti mene mlikom a ja tebe mitom.

Nakon što se krava oteli i prije nego li prvi put poslije toga krene da se izvede napolje, vlasnica joj za rep sveže crvenu krpu, i sačeka da se ona pobalega. Zadnju balegu uzme rukama i tri puta je potare kravi po čelu govoreći:

Ko ti bude tražio ono između nogu,
ti mu podaj ovo između rogu,
od Boga amin.

Iza toga krava se izvodi napolje na pašu ili pojilo, pošto joj od tada niko ne može nauditi urokljivim očima, napraviti joj čarke ili pomusti je preko užeta, sve do novog teljenja.

Za zaštitu krave i mlijeka otkinulo bi se korijena od dvije kupine i stavljalo pod “jastuk” na kome se kiseli varenika.

O čarkama i zapisima

Zapis se ponekad nazivao i "hodžino pismo". ("Idi kod hodže da ti napiše pismo").

Najjače hodže odnosno najbolji u pisanju zapisa su oni koji se zovu Hasan.

Kada stravarke kažu onome kome salivaju strahu da mu je "neko skuh’o grah", onda se želi reći da je žrtva nečije magije. Također, kada dvije žene razgovaraju o nekome i kažu kako je tamo nekom muškarcu "ona skuhala grah", znači da mu je pravila čarke.

Na listovima omana pisali su se zapisi za liječenje, koji su se stavljali (zašivali), u crvenu tkaninu i ostavljali pod jastuk.

Sedam dana do Jurjeva i sedam dana od Jurjeva smatraju se najidealnijim periodom za pravljenje čarki.

Da se otkrije ko ti čara u noći mjesečeve mijene, tačno u ponoć, prevrne se zubača na raskršću triju puteva i kaže: “Ko mi čarke gradio na zubaču se nasadio!”. Zatim se odmakne na stranu i čeka ko će doći sjesti na zubaču.

Ko je svjetle kose i očiju na njega lako hoće urok i čarka. Za te osobe se kaže da im često treba saliti strahu jer im se i od ružnog sna može desiti prepast.

Ko je tamnije kose, tena i očiju njemu je teško napraviti čarku ili ga urećи. Za te ljude se kaže da su jako krvi te strastveni. Za garavu ženu ili crnku se vjeruje da je vatrena u krevetu.

Protiv zla i hasuma proučila bi se Fatiha i onda tri puta Bismila pa ovako reklo:

Hala hala hafeile mubereći defeile
hasum leri ćokeile,
hasum leri jogoile,
u srcu mi iman, u rukama Mushaf,
pod jezikom Kur'an,
od Boga amin od mene veledalin.

Od teških čarki, posebno onih napravljeni na bolest, omađijanog treba izmjeriti koncem, od glave do pete, i tu mjeru tajno baciti u mezar prije spuštanja mejita. Mora se strogo paziti da dženaza bude utorkom, jer ostalim danima ovo liječenje odnosno oslobađanje od crne magije neće biti učinkovito. Tako tvrde mudre stravarke.

Među najboljim zaštitama od čarki i uroka smatra se komadić tisovine, crnog trna i kalem koji se nije primio. Također, dobro je uza se nositi dvije ježeve bodlje.

Kosa, nokti i krv su rekviziti kojima se neko služi da napravi čarke. Omađijani tada svoju familiju vidi kroz maglu, vatru i krv, uz silnu mržnju. Pored toga, koriste se i krmeće dlake za crnu magiju.

Ne valja proći između dva ženska, da ti ne sastave čarku.

Pronađene čarke u kući nikad se ne prihvataju golim rukama nego uvijek mašicama te iznesu van i bace u vatru ili vodu.

Kad se stavi gloga u dovratke neće šejtan u kuću.

Onome ko nosi tisovine uza se čarke ne mogu opstati duže od sedam dana, moraju otpasti.

Kad se muškarcu savije igla pa postan kod žene impotentan, onda bi supruga stavljala svoje gaćice preko njegovih pa ih probola nožem.

Kad je neko baksuzan u ljubavi treba prvo jaje koje snese kokoška petkom, nakon što hodža prouči podne, uzeti i odnijeti do izvora vode koji se nalazi na strani svijeta gdje je Kibla i baciti ga u tu vodu. Onda ide kući bez okretanja unazad.

O salivanju strahe

Iako svaka stravarka ima svoj način kako saliva olovo, ovo su neka prikupljena pravila kojih se većina njih pridržava.

Kad ti neko saliva strahu daš mu novca koliko je od srca, nakon što ga tri puta obneseš oko sebe, a ako si sam salivaš strahu, što je bolje, onda moraš od sebe dati sadaku.

Kome nauk o salivanju strahe dođe ”na san”, taj ne smije nikoga odbiti ko kod njega zatraži pomoć.

Ne valja saliti paran broj straha.

Ne valja prekidati salivanje, recimo da osoba ne dođe treći put, jer tada bude loše bolesniku i samoj stravarki.

Ako se u prva tri salivanja ne pokaže srce onda ne treba prekidati nego saliti još šest puta, da bude ukupno devet.

Nekom čovjeku se može straha saliti devet puta, tako da se svaki put (prilikom posjete stravarki) ona nad njim izlije po devet puta (po tri puta iznad glave, stomaka i nogu). Dalje od toga ne može.

Za salivanje strahe najbolje je sastaviti vode iz tri izvora.

Kad se uči na vodu stravarke kažu da to može biti bajalica, ili devet puta sura Ihlas, isto tako može se proučiti devet Poslanikovih dova te devet puta vodu provući kroz tespih. Dok se uči na kraju svakog dijela spominje se odnosno zaklinje sa “devet braće i sestara”, “sa božijim emrom”, “sa sedam braće i sestara”, “sa mojim kućnim dovama”, “sa mojim ćursetom”, “sa božijim melecima”, itd.

U sobi, dok traje seansa salijevanja olova, najbolje je da nema nikoga izuzev stravarke i bolesnika, pošto bi ona tada, pored sebe, morala čuvati i prisutne od zla. Bolesnik nije u opasnosti pošto ono izlazi iz njega.

Kada izlijeva olovo iznad bolesnika u posudu njegova se glava pokrije uz Euzubilet sa crvenom krpom.

Naučenom vodom se bolesnik kupa od podne do pet sati ili između akšama i jacije. Doslovno, u periodu dok Sunce "pada" i nestaje.

Prije oblijevanja sa naučenom vodom poželjno se prvo istuširati a onda stati u lavor ili banju i po čistom tijelu politi se umlačenom vodom od strahe. Ta se voda pokupi i zajedno sa ugljenom odnese proliti niz kakvu ruševinu (obalu sa koje se osipa zemlja) i udaljiti se bez okretanja unazad.

Basme za salivanje strahe

Hajde, vještice, kraj mora,
ne osicaj glave, ne krvari mora,
ni u gori lista
ni na zemlji pjeska
ni na psu bilješke,
ni na Emi straha i uroka.

Neka svi napadi,
svaki strah, svaki džin i šejtan,
svaka muka, zlo i bolest
odu na mutne vode,
na truhle klade,
na vlaške babe,
tamo se razvlačili
Emi se više ne navlačili,
sa mojom basmom a božijom hazmom.

Pošto izvadi ugljevlje i ostatke olova (osim srca) iz posude stravarka ih baci u lužaru (kutiju za lug u šparetu), govoreći:

Idi tamo daleko, predaleko!

Kada se bolesnik okupa vodom od strahe onda je nosi proliti niz potok ili rijeku govoreći:

Neka ova straha splaha
i ode u mračne havaje;
gdje konj ne hrže,
krava ne riče,
mačka ne mjauče,
akobogda amin.

Dok sa nekoga skida čarke stravarka bi preko gledanja u grah pratila bolesnikovo stanje, dali mu ide na bolje. Naime, ona bi svaki treći dan bacala grah sa nijetom na osobu koju liječi i motrila kakav će se grah pokazati.

NARODNA MEDICINA

Vjerovalo se da bradavice nastaju od žablje mokraće pa se govorilo, kada neko ima bradavice po rukama, da se po njima pomokrila žaba.

Da se skinu bradavice na Mlađak treba tri puta proučiti suru Kulhuvelahu i potirući bradavicu kažiprstom na dolje reći ovako:

Oj, Mjeseče, tako ti tvoje mladovine,
skini sa mene ove bradavine.

Da bradavica nestane potirala bi se rukom mejita.

Nekada se oko bradavice vezivala dlaka iz konjskog repa i svaki dan sve više zatezala, sve dok bradavica ne bi pocrnila, osušila se i otpala.

Za skidanje bradavica koristi se neka trava koja raste po kamenju "a liči na plod duda". Njome se potare po bradavici u sam akšam i kaže:

Sunce spalo da otpočine
a moja bradavica da otpadne,
amin veledalin.

Na mladu nedjelju, prije izlaska Sunca, uzme se životinjska kost (koja se pronađe na livadi) i tri puta se kaže:

Kako se ti sušiš i nestaješ,
tako da se osuši i nestane ova bradavica!
Akobogda amin.

Potom se sa tom kosti potare po bradavici a onda se baci što dalje od sebe.

Kada čovjek prolazi pored nečistog mjesta, poput odlagališta smeća, gdje se okupljaju džini i šejtani, i u tom trenutku zapuše vjetar preko kontejnera može se desiti da bude pogođen ili zapuhnut. Narod vjeruje da ima više vihor vjetrova (džinski ili vilinski vjetar), od kojih su neki slabiji a drugi jači. Od onih sa većom snagom čovjek može umrijeti. Slabiji vjetar se danima u čovjeku razvija i izaziva glavobolju, a nekima se i povraća. Također, od vjetra se može dobiti crvenilo kože (erizipel), šuga, lišaj, ali i karcinom.

Kako u prošlosti nije bilo modernog kupatila voda za kupanje se zagrijavala u loncu na šporetu pa bi se njome čovjek kupao u banji. Na kraju bio je običaj da se mašicama zagrabe tri živa ugljena i uz Euzubilet bace u tu prljavu vodu. Ovo se radilo kao mjera predostrožnosti da ne bi neko napolju nagazio na mjesto gdje bi se ta voda prolila.

Da se izliječi sugreb starom krpom ili čarapom detaljno se istrlja mjesto zahvaćeno crvenilom i svrabom (obično neki dio na nozi, vratu ili licu) a onda se ona baci u vatru šporeta i brzo izađe van. U kuću se bolesnik vrati tek nakon pola sata.

U zeljanicu se stavljalo mlade žare kako te godine čovjek ne bi imao na sebi kakvu kožnu bolest.

Ne valja neokupan, nakon seksualnog odnosa, preći preko kućnog praga, iziđi napolje, pošto se tada najlakše može ograjisati.

Može se ograjisati ako se prođe između dvije neokupane osobe.

Ukoliko se na raskršću nagazi na prolivenu vodu od kupanja, kod te osobe se pojavi bezrazložan plač, slab apetit i strah.

Sedefil u liječenju

U mevludskom poglavlju “Rođenje Pejgambera”, u prvom stihu se kaže:

Amina, majka Muhamed-pejgambera,
ona sedef rodi zrno bisera.

Žene da se oslobode glavobolje, uroka i nagaže tri puta u posudu sa vodom bace po list sedefa, govoreći ovu basmu, i puhnuvši na kraju u vodu:

Sedef-trava mene boli glava,
priznajem ti da sve o drugima znaš,
i molim te da sa mene sve bolove snimaš,
uroke i nagaze skidaš, amin od Boga veledalin.

Drugi način. Kad se ide kupati onda se poslije tuširanja nalije u neku posudu tople vode, u nju se stave tri stručka sedefila, te se malo napije vode, ali ju se ne guta, nego drži u ustima i u mislima prouči devet puta sura Kulhuvelahu. Zatim se ta voda izlije iz usta u posudu i njome se čovjek oblije niz tijelo. Od toga, tvrdi se, liječi se nervoza, nemir, glavobolja, loše spavanje... Stručci sedefila se bace pod živicu.

Korijen gaveza se koristio za saniranje iščašenja i namještanje prijeloma kostiju.

O sudbini i fatalizmu

U narodu vlada tradicionalni fatalizam ukorijenjen u mnogim izrekama poput: "Bog dao, Bog uzeo", "Tako je moralo biti", "Tako je Bog propisao", "Tako ti je pao grah", "Od Boga je", "Kako je suđeno tako mora biti", "Nije šta je rečeno od naroda nego šta je suđeno od Boga", itd. Na takav način ljudi se od davnina lakše nose sa svim životnim nedaćama. Zapravo, na ovako prost i jednostavan način izbjegavaju se sva ona bespotrebna ispitivanja i propitivanja, psihička mučenja samog sebe, koja na kraju ipak nikuda ne vode. Tome najbolje svjedoči narodna izjava koja kaže: "Živa će se glava vratiti, mrtva neće", dok je čovjek živ ima nade za sve, pa i za sretna rješenja i bolje dane, no kada je mrtav svemu je kraj.

U kladuškom narodu vlada uvjerenje kako Allah svakom čovjeku u prvih 40 dana, po začetku u majčinoj utrobi, odredi nafaku. A nafaka je ništa drugo nego životna snaga ili sreća. Kažu da čovjek umre onog dana kada potroši i zadnju mrvicu svoje nafake. Nema nafake, nema života. Zato ne postoje ljudi bez sreće, nego samo oni sa tanjom i debljom nafakom. Bez imalo dvojbe ovo krajnje pozitivno razmišljanje odraz je vedrog bošnjačkog duha koji ga je ponajviše održao kao narod u mnogim teškim i dramatičnim poglavljima povijesti.

Isto tako, kroz ovaj fatalizam, provlači se i distorzija, neka vrsta iskretanja iz krutog načela, pošto izreka "Podijeli sadaku - produži nafaku", otkriva folklorno vjerovanje da se kroz sevape, dobra djela poput sadake, nafaka odnosno život mogu produžiti, pomaknuti koliko toliko naprijed od onog zapisanog ili suđenog. Prema tome direktno svjedočimo kako se na altruistički način sudbina donekle prepušta i samom pojedincu, koji je njen nositelj.

Kako smrti niko od nas ne može pobjeći, ma koliko bio dugovječan, fatalizam je posebno naglašen u pojmu umiranja. Po predaji nekom čovjeku je došao melek Azrail kako bi mu uzeo dušu. Čovjek sav isprepadan pred melekom smrti zavapi očajno da ne želi umrijeti, nije mu još vrijeme, mora toliko toga da obavi i završi, pa na koljena pade pred Azraila i zamoli ga da mu još ne uzima dušu. "Pusti me da pobjegnem, a kasnije, kada završim sve što imam doći po mene". Na te riječi melek Azrail potvrdno klimnu glavom a nesretni čovjek istrča iz kuće, zajaha konja i dade se u bijeg preko livade prema brdima. Jašući, on se stalno preplašeno osvrtao, bojeći se da ne ugleda Azraila iza sebe, i tek nakon pola sata bjesomučnog bijega zaključi da ga melek ne prati. No, baš tada, u trenutku nepažnje, njegov zadihani konj udari nogom od kamen i strmoglavi se u ponor niz liticu, zajedno sa njim. Dok se polomljenom čovjeku pred oči navlačila mrtvačka koprena ukaza mu se melek Azrail i reče: "Evo ovdje, baš na ovom mjestu bilo je suđeno da ti uzmem dušu, a ne u tvojoj kući. Da si me to pitao rekao bi ti".

Uticaj fatalizma također je prisutan i u emotivnom životu gdje je predstavljen kroz pojam "suđena osoba" odnosno neko čija je sudbina vezana za nečiju zbog volje samog Boga. Danas se više koristi termin srodna ili karmička duša. Međutim, odmah na početku treba kazati kako ne postoji suđena osoba već je taj pojam iskovan pod uticajem patrijarhata, koji je naglašavao brak kao osnovu svega, i gdje su se nametale uloge i pravila. Žensku se djecu od djetinjstva svjesno "programiralo" šta im je životni zadatak, često naglašavano "da je tako od Boga", i prema tome udaja je, također, bila od Boga koji joj je poslao suđenika. Žena se mora udati, biti poslušna i rađati djecu.

Suđena osoba ne postoji iz vrlo jednostavnog razloga koji se može ukratko pojasniti ovako: mi se cio život mjenjamo, kako fizički tako i psihički, pa nam se zajedno s time, mjenjaju stavovi, ukusi, pogledi. Ljubav je kao i sve drugo prolazna, i svaki put, sa novom osobom, drugačija. To je čak i u narodu prepoznato pa imamo izreku:" Od nameta nema selameta", tojest da se čovjek ne može prisiljavati na nešto što ne želi, posebno ne u ljubavi, jer tu neće niko biti sretan. Srce bira više puta kroz život, te nije pravilo da su najveće ljubavi one prve, ili one koje završe brakom ili djecom, nego ljubavi koje se dogode nekada u životu, kada je čovjek dovoljno "lud" ili spreman za njih.

MITOLOŠKE PREDAJE I PRIČE

Velika nebeska ptica

Po kazivanju starih žena, kako su one slušale od svojih nena, Bog kad je stvorio Zemlju ona je bila potpuno gola, bez trave, drveća i vode. Jedne prilike iznad Zemlje letjela je Velika nebeska ptica, za koju kažu da nikad nogama nije dotakla zemljano tlo, i jako se rastužila gledajući tu pustoš i mrtvilo. Odjednom iz njenih očiju potekle su suze, koje su padale po pustinji, i od njih su se stvorila velika mora i jezera. Nakon toga Bog je, zadivljen tim prizorom, odlučio stvoriti ljude i životinje, udahnuvši život cijeloj Zemlji. Upravo zbog tog velikog djela, koje je učinila Velike nebeska ptica, na pleh šporeta su se bacale ljuske od jabuke, naranče i drugog voća jer se "ta ptica hrani njihovim mirisom". To se radilo za sevap.

Kladuške vile

Gorska vila ili vila Zagorka najpoznatija je vila među kladuškim narodom. Po predaji, pošto je vrlo rano umrla majka Muje Hrnjice, ova vila se sažalila nad plačom nejake djece i povela Muju i Halila do Kladušnice. Tu ih je okupala i podojila. No, Halil nije htio njezinog mlijeka pa mu je vila dala medne rose, od čega je on zadobio vilinsku ljepotu i kao mladić bio najljepši muškarac, za kojim su uzdisale mnoge djevojke i žene. Mujo je, pak, prigrlio vilinsku sisu i od njenog mlijeka postao izvanredno snažan (stoga nosi i naziv bosanski Herkules), ali i vrlo lukav. Pomajka vila nije se dugo odvajala od djece, sve dok nisu stasali u momke, a i nakon toga, u posebno teškim momentima, priskakala bi im u pomoć. U narodnim pjesmama sva tri brata (Mujo, Halil, Alija) imali su kontakte sa vilama. Zbog toga se u narodu iskovala izjava:"Neće vila na Halila!", što u prevodu znači da na nekoga neće belaj ili muka, pošto je sretan. U prošlosti je bila vrlo živa predaja o ovim mitskim stvorenjima no vremenom se mnogo priča izgubilo u zaboravu. Međutim, narod još uvijek pripovijeda kako je Vrnograč vilinski grad, kao i Podzviz, koji je navodno dobio naziv po vili Zvizdani, svjedoci su tog slavnog i pomalo poetskog doba naših predaka.

Također, po narodnom pričanju, vile su zaslužne za pojavu mnogih stravarki ili mudrih žena, koje nakon što bi usnile "tri prelijepe djevojke zlatnih kosa", postajale bi vidarke i iscjeliteljice. Jedan od poznatijih slučajeva ovakvog prenosa znanja desio se u prvoj polovini dvadesetog vijeka u Vidovskoj. Pošto tada, a ni kasnije, nije bilo nikoga voljnog da zabilježi sve ono što su vile tu ženu podučile, znanje se njenom smrću izgubilo. No, bilo je i drugih slučajeva. Nakon drugog svjetskog rata jedna vrlo mlada djevojka čuvajući ovce slučajno je nagazila na vilinsko kolo i pada u neobično stanje slično komi. Kada se probudila iz njega, nakon tri dana, shvatila je da posjeduje znanje bajanja i gledanja sudbine na površini vode. Kako je sama otkrila, dok je ležala "ni živa ni mrtva" posjetile su je vile i kazale joj da su je kaznile zbog remećenja njihovog kola, no kako je ona bila siroče, bez roditelja, sažalile su se nad njom i odlučile je obdariti znanjem vidanja i pronicanja u ljudsku sudbinu, što ju je proslavilo. Ubrzo se udala i sve do svoje smrti 1989. godine njenu kuću u mjestu Zagrad, u blizini starog grada, pohodile su mase ljudi.

ČUDOTVORNI BOŠNJAK ALIJA PEKEZ IZ VELIKE KLADUŠE

Narodna pripovijetka »Čudotvorni Bošnjak« bila je objavljena u časopisu Bosanski prijatelj 1861. godine. O tome vidjeti: Bosanski prijatelj: časopis sadržavajući potrebite, koristne i zabavne stvari (urednik Ivan Frano Jukić Banjalučanin), Zagreb 1861, str. 158-166.

“Da bih vam kazivao, kako su se Turci zaratili s Moskovom (g. 1828) i kako su Moskovi prešli Dunavo, turske gradove po Bugarskoj i Tračkoj porušili i istu Jedrenu oteli: to vi svi gotovo znate i još pamtite; ali niste po svoj prilici čuli za bosanskog svetca Aliu Pekeza i koja je on čudesa počinio u Jedreni. Ja ću Vam sad kazati. Ale s ostalom bosanskom vojskom kasno je bio prispio u Rumenliu i to uprav u Jedrenu, kad se je već car s kraljem moskovskim miriti počeo. Degme de, da su Bošnjaci prie došli, mučno bi Moskov kahvu popio u Jedreni; al tako je sudjeno! Bošnjaci vrate se u Bosnu; oni su Aliu zvali da idje kući s njimi; on im je odgovorio: »Vi hajdete, mene nečekajte; ja ću se ovdje koje kako prometati, kao čunak kroz nita; elbe tuna da se neumre od glada; žene nejmam, djetce ni po gotovu; nit me tko izčika, nit mi se tko nada. Sad je zlo i u našoj Krajini; nije četovanja, nije plijena; još da nemamo pečkog Asanage, bi dogme zaboravili odapet pušku! postali bi svi vlaški čobani!« - Družtvo ode, a on ostade. Ono nješto ašluka, što su mu Kladušani porezali izpred njih da idje na vojsku, po malo je trošio; štedio je, al je malo šteditи uzalud, - poslje njekoliko mjesecih Ale u kesi ni parića nije imao! Eto nevolje za njega; dosad nikad nije prosio; jer ako bi u njega nestalo, to ne bi u vlaha nestalo; sad nejma se kuda ni kamo, već prositi...Koliko je prosjakah u Jedreni! A uz to turska vjera ohladila, na Bošnjaka nitko i negleda! –Vi ćete sada reći: »e dobro; a zašto Ale nije zapljunuo u dlane, pak štogod radio i tako se hranio.« To je istina, da je tako, kako vi mislite; da se je Ale rodio u Sarajevu oli kome drúgomu šehru, on bi bio amal, i tovare, makar bili i vlaški, prenosio; al je Ale Kladušanin; ni njegovi stari nisu nikad vlaški izmećari bili, već delie i junaci: četovali i plienom kaurskim hranili se. Ele što mu drago, on je bio u velikoj nezgodi; ostati u Jedreni nije moguće, a još manje vratiti se u Bosnu bez novacah. Sad se je kajao, što se nije s družtvom vratio; al po repu kajanje. Najposlje prodade svoje puške i štuc, - turske mi vjere! da je valjo carskog grada, - za njega su mu kauri davali varičak pun talirah, al ga nije dao od sebe; na njem je bilo dvanest pavti sermali, nije ga bilo ni u turčina ni u kaurina. Kad su Turci Senjane pobili, njegov djed oteo ga je od Senjanina Tadie. Sad ga je prodo bud pošto. On je razmišljao na svaki način, šta će se ovo raditi, i kako će se prometati od sad. I smisli se na posljedku: »Toliko u Bosni softah i samoukih odžah živi od amajliah i zapisah, zašto nebi mogao i ja?« - Tko je bio u Jedreni, vidio je oni veliki šedervan pred »Selim sultan« džamiom. Kraj njega sjedne Kladušanin Alko pred podne petkom, i stane zapise pisati. On je bio štogod oporavio turski govoriti, ali pisati nije mu se zasjeklo na nosu, to mu ni stari nisu znali! Što mu drago, on bi našarao, kao vlahinje kad boje o vaskreseniju jaja, te bi ih smoto i zapečatio. Još ni deset ih nije sgotovio, ali ti čojlia (seljak) nagrne. »Odža! Oda šta su ti zapisi?« Ale se i nevješt činio, kao da ne mari za njihovo pitanje, ol ko da napola i ne čuje. Svjetina se još većma kupila i zapitkivala. »Što ste mi dodijali?« prodre se Alia »eto: ovi je od groznice; taj drugi od goropaštine; a drugi opet kako koi: od srdobolje, za pčelě, da sé neureku, za kahve, da im se mlieko neoduzimlje; zlih dušah, zlieh očiuh pun je sviet; vještica je danas treća vlahinja! a već su i Turkinje gore od cigankah postale!« »Imaš pravo odža! ti znaš što govoriš; već se od nijedne vjere odhranit liepo tele i dobro ždriebe nemože; ob dan mu sveži kašiku o vratu, u jutru je već neima.« To su dvojica govorila; drugi preuzme: »sreća, u mom komšiluku neima vlahinje nikakve; al ima turkinja gorja; u nje jedna samo krava, pa od nje i maslo prodaje; a u mene ih šest, pa turske mi vjere! djetca su mi željna mlieka nakusat se.« »De Omere, u tebe još dobro; ti imaš djetce; al u mene mòra sve potuši u bešici.« Tako je treći govorio. Zapisi koi po groš, koi po vižlin, a njeki i po stoparacrazprodadu se. Svakomu je milo bilo prokušati ovoga inostranog odžu, kako će i hoće li biti sevepli ruke. Ćuk po ćuk: unaokolo ciele Jedrene pročuje se, da ima odža tako sretne (sevepli) ruke, da takov nije se upamtio, kako je Jedrena osvojena; on je Bošnjak, i komu je god dosad zapis dao, kao da si rukom odnio – ozdravio je! – Od dana do dana sviet se je sve većma oko njega kupio, i težko je mogo nadostati. Sovte i odže jedrenske nisu mogli zadugo mirnim okom gledati, da jedan odža bosanski više zna nego oni svi; oni su očito počeli sviet mutiti i uzdizati protiva njemu: »ta ono je na polu vlah; Bošnjak nikad nije pravi musloman bio, niti će ikada biti.« Kad ništa neoprave, onda trojicu izmedju sebe opreme, da ga pitaju, tko je on i tko mu je dao i povladio zapise davati i sviet varati. To je bilo drugog petka, kad je najviše svjetine kod njega bilo. Odže pokažu mu muftinu fetvu, koju su izvadili, da on ne može kao inostranac na čaršii carskoj zapise davati. Pitaju ga od strane sve uleme, što je i tko je on, i koliko surah zna iz alkorana. »Kad me pitate, pravo da vam kažem: Ja sam dosad tri put krstio se, a tri put melaići (angjeli) otimali su me iz vlaških rukuh. Kod nas su blizu kauri; dodju obnoć, pograbe naše ljude, koga izsieku, koga izkrste, te im mete

njihove crkve. Kamo sreća! da su i mene posjekli, nego što su me triput krstili, volio bih. Posljednji put odnesu me izmedju vlahah melaići na ćabu, i tu sam želio umrti; ali se sve drugačije preokrenu. Dodje Moskov da tare tursku vjeru; mene melaići opet odnesoše u moj zavičaj da kupim vojnike, te da gonimo Moskova. Mi stigosmo; al Moskov već uteko; melaić mi reče, da družtvo opremim kući, a ja da ostanem ovdje na korist ovdašnjeg svieta, da pišem; - i eto tko mi je zapovjedio.« »Aferim, aferim! svetče«, zaviće više grlah, »i nismo odavno imali medju sobom prazoga odže; zato nas i taru kauri i turska vjera izginu tolika! Mi tebe izmedju se nedamo nikomu.« Odže su otišli i ostavili ga u miru. Prošlo je njekoliko danah i eto iznenada vezirevih kavazah po odžu, - zove ga vezir. On je scienio, da ga je ulema tužila poradi zapisah; al je nješto zakučitie bilo. Prie nedjelju dana veziru je njeko digo prsten s ruke. Vezir je bio neveseo i sumoran; on nije žalio zlatnog prstena ni u njem dragog kamena, već mu je najviše nepovoljno bilo, što je to njegov muhr – pečet – bio, kojim je bujruntie pečatio; pa i to sve bi pregorio, samo kad bi mogo saznati toga kućnoga lupeža, koi se je usudio s njegove ruke, i kako je mogo prsten skinuti, a on nije ućutio.-Prijatelj njeki vezirov reče mu: »Što bi se toliko ti vrpožio? ta zar nisi čuo da imamo medju nami svetca Bošnjaka? dina mi! on zna sad što mi govorimo; ako ti on nekaže, evo moja glava; komu je god dosad zapiso, svakog je pomoglo.« Vezir je bio čovjek nješto pametnii od drugih Turakah, koi je znao šehovske prevare, i u svom konaku nikad nije trpio, da mu šehi dahire kupe. Ali sad za istoga prijatelja uvjeriti, pošalje po Bošnjaka. Kad je Alia došo, poljubi ga u papuču i izmakne se. »E more Bosnjak! ja, turske mi vjere! neću trpiti, da ovda oko nas štokakve vucalice varaju sviet: ti se prodaješ za njekakvog svetca; kad si ti takvi evlia: meni je s ruke ukraden prsten, na kom je muhr moga vezirluka; hoću da mi kažeš, tko ga je ukro; ako neznadneš, kazat ću ti mjesec na dnu Marice!« Alia se izgubi; ali se brzo povrati k sebi, da vezir nije ni spazio. Poleti mu k ruci: »Sve je istina, čestiti gospodaru! istina je što su ti kazivali za moju svetinju; ima ljudih, koi su bez vjere: njima ni naš prorok nemože pomoći. Gospodaru! hoće se sahbur (ustrpljenje); samo vlasi neimaju ustrpljenja već deru kao june u plot; ja ću to s pomoćju božjom i našeg proroka naći; samo treba da ja u tvojoj sobi noćas dovu Bogu činim!« Vezir se je pred svojim prijateljem zastidio, što ga Bošnjak bez češlja izčešlja. Izadju svi iz sobe i Aliu sama ostave unutra. – Sad stopram Ale počme plakati i proklinjati čas, u koi je počeo zapisivati: »Ta ja sam nješto skuco bio ašluka; mogao sam do Novogpazara doći, a dalje nije mi trebalo; tamo su sve naši ljudi-dobra raja, kod njih se uviek može noćiti itd.« Momci donesu mu večeru. Malo i slabo moglo se je večerati. »Taj prokleti njegov prsten, tko će ga naći?....Nuto nevolje, nuto sramote. Tu baš da mi život i prosti, tko bi toliko ruglo podnosio? Ta odže jedrenske živu bi mi oči izkopali!...Oni su ga nato i nagovorili; nisu mi se drugčie mogli osvetiti. Već dosta plakanja; da se traži.« Uzme svieću; triput je obigro sobu na sve strane; - neima, pa neima! Najposlje dosjeti se, da dragi kamen bolje se vidi u mraku; utrne svieću; stane razgledati naokolo, i – eto, tamo na desno nješto se svjetluca; poleti; kad al prsten zapao medju rese od ćilima! Sgrabi ga od radosti kao mačka miša, i tko ti zna koliko ga je putah poljubio. Prie od žalosti, sad od radosti zaboravio je i na svoje vakte: nit je sinoć klanjo akšama ni jacie, nit je svu noć mogo zaspati. Sutra dan zorom momci su stupčili pred vrati, šaptali i veselili se, kako će moći Bošnjaka više izsmjehati i pogrditi. Dodje i vezir s više prijateljah, te se puna soba zgrne Turakah. U kutu klanjo je naš odža. On se je tomu svemu i nevješt činio. Dok Turci kahvu popiu i on dovu svrši, donesu i njemu findžan; al on odmahne rukom. Vezir: »Kako si spavo Bošnjače; jesi li dobro uranio?« »U tvom zdravlju sve je dobro«, odgovori Ale, prikuči se k veziru. kao da će ga poljubiti u ruku, te mu u šaku spusti prsten, da nitko nije ni spazio. »Na moju dušu! svetac! te još kakav svetac!« plesne se vezir rukama i baci pred Turke prsten. Turci svi kao izvan sebe začudjeni ostadoše; jedan za drugim polagano prikučiše se te svetcu skut poljubiše. Vezir ga posadi kraj sebe, tutundžije čibuk a kahvedžije kahvu pokučiše. Vezir je bio radostan, ali osobito momci i vezirovi prijatelji, na koje je sumnja bačena. »Jest, svetče! aferim ti bilo«, rekne vezir pružívši mu 3000 grošah, »eto to je tvoje; al ti znaš, da u mene i više ovakovih prstenovah ima. Meni nije do prstena toliko stalo, koliko do hajduka: ja hoću njega da mi očituješ.« Svetac poleti opet k ruci: »Aman veziru! moja glava, a tvoja sablja; volim od tebe poginuti, nego našemu proroku slagati. Noćas mi je pod tom pogodbom prsten ukazan da ni po jedan način čovjeka neočitujem; a ni on više krasti neće.« Vezir se slegne i prodje se našeg svetca, koi novce spremi u džep, zahvali veziru i ode. Jedrena bila je oni dan uzavrela; po svih kahvah, haremih i ostalih mjestih nije se drugo govorilo, već o čudotvornom svetcu. Zapisi sad tražili su se na vrat na

nos; osobito mlade ahnume slale su svoje služkinje k svetcu po zapise....njima je mnogo trebalo, osobito gdje ih je više bilo u haremu; svaka je hotjela sa svečevim zapisom svomu vojnu dražja postati. Svetac je bio na muci: tko će tolikoj množini zadovoljiti! Već su počeli rondati njeki te njeki, da i svetci hatardžie mogu biti; trebalo mu je više softah najmiti i često noći zahvatiti. Tako je za njekoliko dana liepa ašluka Ale prikuco, da se je mogo na konju vratiti; al je on na to zaboravio, i stopram nova napast opomene ga. Bogatog njekog trgovca pokradeni su dučani i magaze; pronaći se ni po jedan način ni lupežom u trag ući nemogaše. Nevoljni trgovac obećavo je više hiljadah grošah – sve zaludu! Prijatelj njeki dodje ga razgovoriti i kaže mu, da idje onom svetcu Bošnjaku: »zar ti neznaš, da on sve zna; zna doga mi! što mi sad govorimo; hajde k njemu i moli ga.« »Jest, prijatelju! da je tako lasno k njemu doći; ta jedva velika ulema i bezi mogu ga se umoliti, a kamo ću ja!« »To je najlašnje« preuzme prijatelj mu, »ti se dobro znaš s vezirom; njega zamoli, a on će mu zapovjediti« - Tako je bilo. Trgovac zamolio je vezira, i ovi posla kavazbašu po svetca. Ale je u najvećem poslu bio; ljudi su oko njega već više satih očekivali, kad će im red doći da im zapiše, I kavazbaša težko dopriè do njega, poljubi ga u skut, i kaže mu, da ga vezir zove. Kad je Ale razumio što mu vezir nalaže, i više ga moli, neg mu zapovieda: upropasti se, kakva nova napast? Nije tude bilo do razmišljanja: »To je stvar dosta mučna, gospodaru, naći i prokazati hajduke; ali našemu proroku ništa nije mučno! on sve može, ako smo mi zaslužili. Meni je potrebito postiti ramazan za trideset danah i nadam se, da ću biti uslišan!« »Ti posti, kako znaš da ćeš najbolje pronaći; samo neka se nadje; ni tvoja jabuka neće faliti ni kod trgovca ni kod mene.« Kad je Ale kući došo, zatvori se u sobu, ter se sit naplače; proklinjo je sam sebe i svoju nesvjesnost. »Ja sam prava bena; pravo nas krajišnike Bošnjaci benami zovu; ja sam sve nadhvatio; ta koi šejtan nedade mi bježati odavde. Ja vidim, to je sudjeno, - ja ću propasti.« Razglasilo se je po gradu da svetac posti ramazan, i da nepiše više nikomu. Ale je zbilja postio ramazan; nije mu se mililo ni jesti ni piti od tuge i čemera i žalosti. Dan je po dan prolazio, i još nikakvog znaka, ni kakva glasa nije mogo razabrati, ni u trag lupežom unići, premda je dan i noć gori doli, tamo ovamo protrkivo i pričutkivo. Tužni Ale bio se je napola osušio! Dvadeset i devet danah tužnog ramazana bilo se je navršilo, i Ale tu večer otišo je u porobljene dućane, gdje mu je od trgovca poslana mastna večera. Večero je i naslonio se na prozor i tako odmaro se i pušio lulu za lulom. »Dvadeset devet« »još jedan, pak ih je trideset! Nejma više....nejma više! nijednog više nejma; sutra će znati svi....!« Tako je Ale ponavljo sve do četiri sata noći. Na jednoč njetko zakuca na vratih. »Ulazi slobodno je«, rekne Alia. Imaš šta i viditi! trideset hajdukah unidje, baciše se svi na velika koljena pred Aliu, harambaša poljubi ga u skut i progovori: »Aman svetče: ne ako za Boga znaš! nekazuj nas; evo ćemo ti i tridesetog kazati. Ti si svetac; ti radi od nas što ti drago; evo smo ti u ruke došli; samo tvog ti ćitaba! neprokazuj nas, propadosmo i mi i sve naše.« Odkuči se harambaša, te se hajduci dva po dva prikuče redom i izljube mu skut. Ale se nije mako s mjesta; njim se i nevješt činio; kao na pola ni da ih čuje ni da vidi; izvadi sat i pogleda: »Evo još dva sata do po noći...znat će se i za tridesetoga; hajdete vi za svojim poslom, to je moja briga; ima meni tko kazati i osim vas.« »Ne, po Bogu si nam brate! Ne dina ti svetče!« progovore u jedan glas svi: »evo smo ti u rukuh svi; radi s nami što hoćeš; opet si ti milostivii, kao svetac, od vezira?« Ale se zadugo zatezo, nije im se lasno htio smilovati; al su oni sve jednako molili, i svetcu se već dodije – te im se smiluje: »E, eto dobro, ja ću vam se smilovati, neću vas nikad i nikom očitovati; ali samo pod dva ugovora: prvo, da se sve ovu noć snesete u dućane ove, što ste god odnieli; ali znajte! sve do tanke igle, drugčie zlo; da mi obećate, da više nikada nećete krasti.« Hajduci su svi veselo povikali: »Hoćemo, hoćemo svetče!« Hotiahu mu po drugi put poljubiti skut; al ih on opomenu, da vrieme negube, već da pohite, sve do zore da snesu. Hajduci veseli snosili su svu dragu božju noć pokradenu robu i novce i mećali svaki komad na svoje mjesto. Još je do zore bio sat, i harambaša prikuči se svetcu, tri poklona učini i na novo poljubi ga u skut, zahvali mu i kaže, da više kod njih ništa nije ostalo. Svetac rekne: »E dobro; sad hajdete svojim putom; nebojte se nikoga.« Hajduci odu; Alia pripuni lulu i stane pušiti; od radosti posmjehavo mu se je desni brk; on se je sam čudio, šta bi iznenada! Dan se je svanuo, ljudi su se pred pokradenim dućanom skupljali, trgovac pregledo je svoju robu; za njekoliko satih od svjetine nije se moglo prohoditi; sve je vrvilo; da se čuda nagleda i svetca u skut poljubi. Već je blizu podne, a bazardjani još nisu imali kad dućana otvoriti! I vezir glavom dodje, trgovac poleti mu k ruci i radosno kaže, da je sve na broju, ni tanka igla ne fali; što je god bilo odnešeno, sve da je podpuno povraćeno. Vezir zapoviedi te se svi upute u džamiu; tude se proroku

Muhamedu zahvali na tolikom dobročinstvu, što im je poslo čudotvorca takog, premda nedostojnim. – Ale je u pročelju sputno stajao i ponizno svoju dovu klanjao; blažen se je mogo zvati, tko je bliže njega stajo; to su bila ulema i ridžali; ostali su srećni bili, samo ako su ga od tolike množine mogli nazreti? – Iz džamie išlo se je na mešćemu, gdje se ukaiti – upiše – sve ovo: kako je Ale bio robom kaurskim, po proroku izbavljen, odnešen na ćabu; kako je u Jedrenu poslan, gdje je tolika čudesa počinio. Ova budu poimennice navedena, i sve ovo od svih imamah podpisom i pečetom potvrdjeno. Zatim sliedili su darovi: vezir pet kesah, trgovac trideset, a toliko ako ne više, ostala gospoda svetcu poklone. U Carigradu ne nosi se ni pola poštovanja – ićrama – Šeh-ul-Islamu, koliko se od sad počelo nositi čudotvornomu Bošnjaku. Sva najveća gospoda redom zvali su ga na večerui častili ga. Nakon osam danah i vezir ga pozove. Ale je zaboravio na Bosnu, na Krajinu, na svoju Kladušu, on se časti; ali nuto, malo da mu iznenad nepresjede. Dok je on s ostalom pozvanom gospodom večero, a vezir kraj prozora pušio, iznenada zaklopi ruke i svetca zapita, što mu je u rukuh, neka pogodi, ako je pravi svetac. Alia se najde u tiesnu: nije mala stvar tako ime nositi, a nepogoditi. Odmah mu je pala treći put njegova ludost na pamet i pokajo se, što barem sad nije bježo iz Jedrene. Nije bilo tude do promišljanja. On veziru odgovori: »Gospodaru, dvaput mi je prosvietlilo kod tebe, treći put prosvietlilo neprosvietlilo.« Vezir izpusti iz šakah svietnjak: »E! Medjer ništa ti se ne može oteti! zaludu: svetac zna sve!« Bošnjak govorio je, kako mu je prosvietlilo, kad ga je vezir odprie dvaput nadario; a vezir misli, da mu on u prilikah svietnjak imenuje. Večera se razmetne, vezir svetca kraj sebe posadi; dok oni kahvu popili i čibuk izpušili, haznadar donese deset kesah: »Eto, nek ti treći put prosvietli« reče vezir i metnu mu novce u krilo. Svetac zahvali i ode kući. Do spavanja nije mu bilo! Triput srećno prošo i cio izašo iz tolikih neprilikah: nije mu švraka mozga popila, da ne bi znao sobom providit. Ode na Maricu, tu nadje brod, te u Enos krene, a odavle u Salonik. Do petnaest danah otvore se novi dućani puni trgovine svakojake. Nitko nije znao odakle je taj trgovac! To je bio čudotvorni Bošnjak – Aliji Pekez iz Velike Kladuše; on svakog Bošnjaka rado na konak pričeka i o sebi ovako pripovieda..”

E-Knjiga
Velika Kladuša, 2016.